

Václav Blažek (Brno)

ČESKÝ ONYMICKÝ ZÁKLAD *TŘĚB- V KONTEXTU SLOVANSKÉ TOPONOMASTIKY A INDOEVROPSKÉ ETYMOLOGIE¹⁾

§1. Sídlní jméno *Třeboň* se v pramenech objevuje poprvé r. 1262: *duas hubas in Treboni*. Další zmínka je až z r. 1366: *partem civitatis Trziebon*. V několika dalších citacích je výslovně zdůrazněno, že město má též německé jméno *Witignaw* – 1366: *in Witignaw alias Trzebonye*; 1369: *in Trzebon alias in Witignaw*; 1369: *Witignaw alias Trziebon*; 1384: *in Wytignow alias Trziebon*; 1385: *in Wytignow alias Trziebon*. Alternativní jméno je doloženo dokonce o jedno až dvě desetiletí dříve – 1240 – 1250: *litterae Witigonis de Glogot de donatione villae Presnik, testis Dietricus pleb. in Witknow*; 1261: *Agnes uxor quondam Pilgerimi de Witigenowe* (P IV, s. 362 – 363). Německé jméno odráží zřejmě složeninu **Witigen-ouwe* ‚Witigenův luh‘. V českém jménu vidí Profous (l.c.) buď hypokoristikon (doloženo je OJ *Trebon*) ze složeného jména typu *Třebohost* či *Třebomysl*, jejichž existenci garantují sídlní jména *Třebohostice*, *Třebomyslice*, nebo přivlastňovací sídlní jméno typu *Ivaň*, *Heřmaň*. Přitom upozorňuje na paralelu v pol. MJ *Trzeboń*. O stč. vlastních jménech osobních na *-oň* a jejich sl. paralelách viz Svoboda 1964, 161.

§2. Obecně slovanský základ **trěb-* či **terb-* se hojně objevuje i v mnoha dalších sídlních jménech v Čechách, na Moravě i ve Slezku. Seznamme se s jejich přehledem.

Čechy

1. *Třebaň* – obec 10 km jv. od Berouna; 1000: *piscatores ... Trebani* (lok.) *domantur monio Ostrov*, srov. sch. MJ *Trijebanj*, *Trebanjski Vrh*; z OJ **Třeban* utvořeno posesivní příponou **-jъ* (P IV, 353).

2. *Třebáněk Dolní & Horní* – obec záp. od Netolic; c. 1300: *judicum Netholicz ... villa Trzebanicz*; 1483: *Trzebaniek Inferior*, *Trzebaniek Superior*; *Třebáněk* = malý *Třebaň* (P IV, 353).

3. *Třebanice* – obec 6 km jz. od Netolic; c. 1300: v. *Třebáněk*, 1483: *Trzebanicze*; obec lidí *Třebanových* (P IV, 353).

¹⁾ Tato studie představuje jeden z dílčích výstupů spolupráce s Centrem pro interdisciplinární výzkum starých jazyků a starších fází jazyků moderních při Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně (MSM 0021622435). Její první prezentace proběhla na konferenci *Genius loci českého jihozápadu* v říjnu 2008 v Českých Budějovicích.

4. **Třebčice** – obec 2 km vých. od Nepomuku; c. 1350: *in Trupsicz*, 1552: *w Trzebcziczach*; obec lidí Třebkových, srov. OJ *Třebek* doloženo už 1180: (*testis*) *Trebek* (P IV, 353 – 354).

5. **Třebčice Široké** – obec 6 km sev. od Podbořan; 1196: *curtile in Tripschitz* (*comotis Milgost*); 1226: *Otakarus rex monio Dokzan donat Tribuchic totam villam cambio* (P IV, 354).

6. **Třebeč** – obec 4 km sv. od Trhových Svin; 1364: *in villa Trziewcz*; 1379: *de Trzebecz*; srov. pol. MJ *Trzebcz*, sln. MJ *Trebče*; utvořeno posesivní příponou **-jb* od OJ *Třebek* (P IV, 354).

7. **Třebíčko** – obec 3 km jz. od Trhových Svin a 1,5 km od Třebče; 1381, 1409: *z Třebecka*; původní podoba byla zřejmě *Třebéček* = menší *Třebeč* (P IV, 354 – 355).

8. **Třebechovice pod Orebem** – městečko 11 km od Hradce Králové; 1358: *in Trziebochowicz*; obec lidí Třebochových (P IV, 355).

9. **Třebel** – obec 9 km od Plané; 1251: *Vlricus de Trebel*; 1283: *Benada de Trybele*; srov. pol. MJ *Trzebilow*, *Trzebielsk*, plb. *Trebelin*, sln. *Trebelno*, *Trebelnska*, OJ *Trebel*, *Trebelio*; utvořeno posesivní příponou **-jb* z hypotetického stč. OJ **Třebel*, tedy Třebelův hrad (P IV, 355 – 356).

10. **Třebelice** (1) – mlýn na řece Želivce 11 km sz. od Humpolce; 1299: *de Trziebelowicz*; 1318: *in Trziebicz*; obec lidí Třebelových (P IV, 356).

11. **Třebelice** (2) – obec 10 km jz. od Tábora; 1379: *villa Trzebelicz*.

12. **Třebeň** – obec 5 km sev. od Chebu; 1339: *Trebendorf = Dorf des Treba*, tj. ‚Třebova ves‘, zatímco jméno *Třebeň* vzniklo počestvím německého; srov. OJ *Treba* z r. 1088 (P IV, 356).

13. **Třebeňice** (1) – ves 16 km jižně od Zbraslavi; 1055 – 1061: *Spitigneus dux* (*monio Ostrov confert*) *in villam Trebenicyh*; 1205/13: *Premisl rex monio in Insula confert in villa Trebenycich*; srov. plb. *Trebenow*; ves lidí Třebeňových (P IV, 356).

14. **Třebeňice** (2) – městečko 6 km jz. od Lovosic; c. 1227: *Trebenici*; 1352 – 1369: *Trebenycz*; ves lidí Třebeňových (P IV, 356).

15. **Třebestovice** – obec 9 km sv. od Českého Brodu; 993: *in Churimensi provincia villam .. Trebestowicz prope Saczka*; 1383: *de Trzebstowicz*; srov. pol. MJ z r. 1594 *ad torrentem Trzebstowska ... sub silva Trzebstowy*; ves lidí Třebestových, podobně Radostových, Milostových aj. (P IV, 356 – 357).

16. **Třebeš** – obec 2 km jižně od Hradce Králové; 1451: *z Třebše*; 1547: *Třebeš*; srov. pol. MJ *Trzebieszów*, *Trzebiesz*, plb. *Trebessow*; sln. OJ *Třebeš*, *Trebes*, sch. MJ *Třebešovo*, *Třebešica*; z OJ typu *Dobeš*, *Dřeveš* (P IV, 357).

17. **Třeběšice** (1) – obec u Terezína jižně od Litoměřic; c. 1057: *Trebesici / Trebessici / Trebesicsi* (P IV, 357).

18. **Třeběšice** (2) – obec 9 km sz. od Vlašimi; 1358: *de Trziebessicz*; stč. **Třeběšice* = ves lidí *Třeběšových* – předpokládané výchozí jméno **Třeběš*

představuje hypokoristikon ze složeného jména typu *Třeběslav*, srov. pol. OJ *Trzebiesław* (P IV, 357).

19. **Třebešice** (3) – obec 5 km jv. od Kutné Hory; 1309: *Conradus Kutnerus dictus de Trsebetschits*; 1319: *in villa Trebuschicz*; 1440: *Hanušek z Třebetic*; srov. pol. MJ *Trziebatów*, *Trzebiatowo*, plb. *Trebethestorp*, *Trsebetkow*; původní podoba byla zřejmě **Třebětice* = ves lidí *Třeb'atových* (P IV, 357).

20. **Třebešov** (1) – obec 4,5 km záp. od Rychnova n. Kněžkou; c. 1360: *super Sdyslaum de Trziebessowa*;

21. **Třebešov** (2) *Velký & Malý* – obec 2 km. záp. od České Skalice a její pokračování dále na východ; 1355: *in Trzebessow*; srov. pol. MJ *Trzebieszów*; primárně tedy *Třeběšův* dvůr (P IV, 358).

22. **Třebětín** – obec 8 km sev. od Ledče n. Sázavou; 1352–1405: *Trzebetyn*; 1543: *w Trzebetinie*; utvořeno posesivní příponou *-ín* od OJ **Třeb'ata*, jež je doloženo kol. r. 1088 v podobě *Trebata* (P IV, 358).

23. **Třebíč & Třebík** – obec na říčce Mrlině; 1183: *villam Trebic ... super fluvium ... Mrlina*; srov. dluž. OJ *Trėbik*, slk. MJ *Tribeč* < **Třebič*, bulh. *Třebič* (P IV, 358).

24. **Třebihošť** – obec 8,5 km ssv. od Hořic; 1238 – 1241: *Trebehosc*; 1267: *villa Threbehosze*; 1544: *w Trzebihossti*; srov. pol. MJ *Trzebiegoszcz*, pomoř.sl. *Trebehoz* 1251, sln. OJ *Trebigost*, slk. maď. MJ 1277 *Terbegezd*, 1295 *Trebequest*; *Třebihostův* dvůr (P IV, 358).

25. **Třebichovice** – obec 4 km jižně od Slaného; 1325: *in Trzebiechowicz*, 1346: *de Trzebochowicz*; srov. plb., pol. MJ *Trzebiechów*, *Trzebiechowo*, *Trzebiech*; primárně stč. **Třebiechovici* = lidé **Třebiechovi* (P IV, 358 – 359).

26. **Třebín** (1) – obec 6 km záp. od Českých Budějovic; 1263: *Albret de Ztriben*; 1381: *in Trziebin*;

27. **Třebín** (2) – obec v okolí Oseka sev. od Rokycan; 1379: *villa Trziebin*;

28. **Třebín** (3) – obec 6 km sev. od Ústku; 1578: *ves Tržebín*; srov. plb. MJ *Trebin*, ukr. MJ *Terebin*; sch. MJ *Trebino*; utvořeno posesivní příponou *-ín* od OJ **Třeba*, doloženého kol. r. 1088 *Treba*, pol. OJ *Trzeba*, tedy *Třebův* dvůr (P IV, 359).

29. **Třebíška** – obec 7 km vých. od Přísečnice; 1431: *Tribussle*; 1446: *in Trzybissle*; stč. zdobnělina **Třebuška* byla zřejmě nahrazena něm. *Tribischl*, odkud pak pochází *-l-* už v nejstarších dokladech (P IV, 359).

30. **Třebíšov** – obec 10 km sv. od Klatov; 1445: *in Trzebiessowie villam*; 1589: *ve vsi Trzebissowie*; srov. pol. OJ *Trzebiesz* ze složeného jména *Trzebiesław* (P IV, 359).

31. **Třebiště** – obec 6 km sz. od Soběslavi; 1553: *Vilém z Rožemberka koupil ves Třebiště*; srov. maked. OJ *Trebište*, bulh. MJ *Trebište*; apelativum je známo ze stsl. *trėbište* ‚delubrum‘, tj. ‚místo, kde byly bohům přinášeny oběti zvané *trėby*‘, tedy ‚obětiště‘ (P IV, 359 – 360). Vrch **Třebiště** (565 m n.m.) nacházející se západně od Vrabče (Blanský les a Křemžecké hory) se objevuje na tzv. Faltově mapě z r. 1600 pod jménem *Střeviště* a r. 1817 už jako *Třebiště* (S 150).

32. **Třebívlice** – obec 12 km jz. od Lovosic; 1318: *de Striebyewlicz*; 1322: *de Trziebiblitz*; původně lidé **Trěbějovi* s vkladným -l- (P IV, 360).

33. **Třebíz** – obec 7,5 km sz. od Slaného; 1318: *Radosta de Trziebyzie*; 1343: *Wilgk de Trzebizie*; srov. pol. MJ 1393 *de Trzebiza*, 1406: *de Trzebidza*; utvořeno posesivní příponou *-jъ od OJ **Trěbidъ*, tedy ve stč. Třebidův dvůr (P IV, 360).

34. **Třebkov** – obec 8 km sz. od Písku; 1411: *in villis Trziepkow*; srov. plb. *Trebekow*, dnes *Tripkau*; původně tedy *Třebkův* dvůr, srov. OJ *Trebek* z r. 1180/82 (P IV, 360 – 361).

35. **Třebnice** (1) – obec 4 km záp. od Sedlčan; 1379: *villa Trzebnicz ad Sedlczan*;

36. **Třebnice** (2) – obec 5 km jižně od Horšovského Týna; 1369 – 1399: *Trzebnicz*; srov. pol. MJ *Trzebnica*; ves lidí Třebnových, srov. pol. OJ *Trzebna*, r. 1136: *Trebna* (P IV, 361).

37. **Třebnouševes** – obec 3 km jižně od Hořic; 1143: *Trebnussi wzi terra data monio Strahov*; 1319: *pro Luczkone de Trzyebnussyewssy*; 1421: *Procek z Třebnúševsi*; původně **Třebnúševes* = Třebnouchova ves (P IV, 361).

38. **Třebnuška** – obec 5 km sz. od Zbiroha; 1379: *Trziebnusska willa plurium*; usedlost Třebnouchova (P IV, 361).

39. **Třebobuz** – obec 8 km sz. od Touškova; 1379: *Trzyebobuz*; utvořeno posesivní příponou *-jъ z OJ **Trěbobud*, tedy Třebobudův dvůr (P IV, 361 – 362).

40. **Třeboc** – obec 16 km jižně od Loun; 1405: *de Trziebotczie*; utvořeno posesivní příponou *-jъ z OJ *Trěbota*, srov. c. 1052 *Trebota*, tedy Třebotův dvůr (P IV, 362).

41. **Třebohostice** (1) – obec 10 km jz. od Českého Brodu; 1417: *in Trzebohostoczih villam*; 1437: *v Třebohostici*;

42. **Třebohostice** (2) – obec 8 km sev. od Strakonice; 1357: *villas Dubrawicze et Trzebyehoscycze*; 1393: *de villa Trziebohostycz*; ves lidí Třebohostových (P IV, 362).

43. **Třebokov** – obec u Jarova 12,5 km od Kralovic; 1413: *cesta od Třemošnice k Třebokovu*; původ je zřejmě v OJ **Trěbok*, které vzniklo patrně krácením dvoučlenného OJ s prvním členem **třěbo-* (P IV, 362).

44. **Třebomyslice** – obec 3,5 km sz. od Horažďovic; 1381: *in villa Trziebomysliczich*; ves lidí Třebomyslových, srov. pol. OJ *Trzebiemysł*, *Trzebomysł* (P IV, 362).

45. **Třebonice** – obec 8 km zjz. od Smíchova; 1279: *villam Trebunich vulgariter vocatam*; 1402: *villa Trzebonicze*; 1420: *ves ... Třebonice*; tedy obec lidí Třebunových (P IV, 363).

46. **Třebonín** (1) – obec 7 km jz. od Čáslavi; 1194: *Vbizlaus de Trebonin*; 1352: *Trzebonyn*;

47. **Třebonín** (2) *Horní & Dolní* – dvě blízké obce 8 km sv. od Českého Krumlova; 1379: *villa Trziebonin*; c. 1440: *Trzebonyn maius & minus*; utvořeno posesivní příponou -ín z OJ **Trěboně*, tedy Třeboňův dvůr (P IV, 363 – 364).

48. **Třeboradice** – obec 9 km ssv. od Karlína; před r. 1167: *Trebradicz*; 1266: *Withmarus de Treboradich*; srov. plb. *Tribberatz*, 1318 *Trybbratz*; ves lidí Třeboradových (P IV, 364).

49. **Třebosice** – obec 4 km jz. od Pardubic; 1319: *civic Czaslav. bona sua in villa Trebuschicz*; 1349: *Trziebussicz*; ves lidí Třebuchových, ale srov. dluž. OJ *Trěboš*, *Trěbuš* (P IV, 364).

50. **Třebošnice** – obec při ústí Košáteckého potoka do Labe 13 km sz. od Brandýsa n. Labem; 1282: *villa Trebosnicz*; 1389: *in villa Trziebossnyczie defendit*; Profous vysvětluje toponyma na *-nice* ze jmen potoků, tedy *Třebošnice* = voda tekoucí pod **Třeboší* (jde zřejmě o současný Košátecký nebo Býšický potok), srov. pol. říční jméno *Trzebośnia*, *Trzebošnica* (P IV, 364 – 365).

51. **Třebotov** – obec 7 km záp. od Zbraslavi; 1253: *Tribotowe*; c. 1405: *Trziebotow*; srov. sch. MJ *Trebotin*; Třebotův dvůr, srov. c. 1052: *Bezded cum filiis ... Trebota, Bogsa* (P IV, 364 – 365).

52. **Třebotovice** – ves 7 km ssv. od Lišova; 1378: *Trzebotowa hora*; 1490: *Třebotová hora*; původně Třebotova hora (P IV, 365).

53. **Třebouň** – obec 14 km jv. od Bečova n. T.; 1284: *cum ...Zbizlao de Tribun*; 1454: *ve vsi Třebúni*; srov. pol. MJ *Trzebuń*, plb. *Trebũn*, r. *Trebunki*; z OJ **Třebun* utvořeno posesivní příponou **-jъ* (P IV, 365).

54. **Třebová (1) & Třebov** – obec v okolí Dešenic jjz. od Klatov; 1379: *Trziebowa*; 1543: *Trzebow ves pustau*; srov. plb. *Trebbow*, pol. *Trzebówka*, sch. *Trijebovo*, blr. *Terebovo*; ves Třebova nebo dvůr Třebův (P IV, 365).

55. **Třebová (2) Česká** – město nad řekou Třebovkou 8 km jv. od Ústí nad Orlicí; 1278 – 1281: *spoliationes hominum de Tribovia*; 1292: *in territorio Tribouiae ciuitas Tribowia*; 1304: *villa forensis ... Tribovia Boemicalis*;

56. **Třebová (3) Dlouhá** – obec nad řekou Třebovkou, dnes pokračování Ústí n. Orlicí na jv.; 1304: *Longa Tribovia*; Třebová 1 & 2 jsou pojmenovány podle řeky dnes zvané Třebovka, kdysi Třebová, srov. 1167: *(silva) a rivo (Slupnice) usque ad flumen Treboua*, tedy Třebova řeka (P IV, 366; S 86).

57. **Třebovětice** – obec 6 km jv. od Hořic; 1356: *Przibconis de Trzewowyeczycz*; 1383: *de Trziebowieticz*; lidé Třebovítovi, srov. sch. *Trěbovitići*, vedle pol. OJ *Trzebovith* (P IV, 366).

58. **Třebovice (1)** – obec 6 km sz. od Chvalšín; 1310: *villa Przebowicz*; c. 1440: *Trzebowiczze*; utvořeno substantivizující příponou *-ice* z adj. Třebová jako *pravice* < *pravá (ruka)*, tj. ves Třebova z OJ **Třebá* (P IV, 366).

59. **Třebovice (2)** – obec podél říčky Třebovky u jejího výtoku z rybníka Hvězdy 9 km jz. od Lanškrouna; 1304: *Brevis Tribovia*; 1349: *Tribouicz*; 1460: *villa Trzebowiczze*; původní název byl *Krátká Třebová* oproti *Dlouhá Třebová*, ale už druhý nejstarší zápis dokumentuje podobu, která přežívá dodnes (P IV, 366 – 367).

60. **Třebovice** (3) – obec u Čičovic sz. od Smíchova; c. 1300: *Trebowicz*; 1406: *villa Trzebowiezie*; srov. sch. MJ *Trebović*; ves lidí Třebových (P IV, 367).

61. **Třebovina** – obec mezi Žatcem a Postoloprty; 1375/90: *in Trziebowynye*; utvořeno substantivizující příponou *-ina* z adj. Třebova (ves), podobně např. *Chotoviny* (P IV, 367).

62. **Třebovle** – obec 2,5 km od Kouřimi; 1297: *in Tyrsibobel*; 1332: *in Trzebobel*; 1390: *Jakub z Třebovle*; srov. r. MJ *Terebovľa*, sch. MJ *Trebovlje*, vedle ukr. apelativa *tereblja* ‚místo, zbavené křovin‘; č. MJ utvořeno substantivizující příponou *-ľa* z adj. poses. *Třebova* ves (P IV, 367).

63. **Třebsín** – obec 12 km ssz. od Neveklova; 1310: *Trsebsin*; 1388: *Trzebsin*; utvořeno posesivní příponou z OJ *Třebsa*, doloženého v podobě *Trebsa* (P IV, 367).

64. **Třebsko** – obec 7 km na jih od Příbrami; 1352 – 1369: *Trziepsko*; 1384: *Trzepskow*; utvořeno příponou *-sko* patrně z jiného MJ typu *Třebín*, *Třebnice* aj. (P IV, 367 – 368).

65. **Třebusice** – obec 7 km jv. od Slaného; c. 1227: *Trebusicih*; 1384: *in villa Trziebussiczich*; původní podoba byla zřejmě **Třebusice*, ves lidí Třebuchových (P IV, 368).

66. **Třebušice** (1) – obec 3,5 km záp. od Mostu; 1391: *in Trzeboczicz villam*;

67. **Třebušice** (2) *Vysoké* – obec 3 km sev. od Podbořan; 1388: *in villa Trzebssicz*; 1408: *in Trzebussiczi*; srov. pol. MJ *Trzebuchowo*, *Trzebosz*; ves lidí **Třebuchových* (P IV, 368).

68. **Třebušín** – obec 9 km sv. od Litoměřic; 1169: *Bleh de Trebusen*; 1352: *Trebusna*; 1544: *w Trzebussinie*; původně adj. m. *Třebušen* (dvůr), f. *Třebušna* (ves), n. *Třebušno* (místo), utvořeno od *Třebušice*, teprve 1544 poprvé *Třebušín* (P IV, 368 – 369).

69. **Třebýcina** – obec 11 km jižně od Přeštic, 3 km od T. se nachází **Třebýcinka**; 1245: *Predlow de Trebiczin*; 1379: *Maior Trziebiczina*; srov. pol. MJ *Trzebiczyna*, jezero *Trzebicino*, sch. MJ *Trebičina*, dluž. MJ *Třebejce*; utvořeno od OJ **Třebyta* (P IV, 369).

Morava a Slezko

70. **Třebořov** – obec 8,5 km ssv. od Moravské Třebové; 1267: *in Trivernsdorf*; 1365: *Tribesdorf*; 1398: *Trzebodarow*; 1464: *mediam villam Trzebodarow*; zřejmě platí *Trivernsdorf* = ‚ves lidí z Třebové‘, českým ekvivalentem něm. *Trebowar* je *Třebovář* (HŠ II, 608 – 609).

71. **Třebčín** – obec 8,5 km od Prostějova; 1131: *Trebsine*; 1296: *Trsebschyn*; utvořeno posesivní příponou *-ín* z OJ *Třebsa* nebo *Třebša*, což je zřejmě hypokoristikon ze složeného OJ typu *Třebohost*, *Třebomysl*, *Třeborad*, *Třebovít*, srov. *Bojsa* : *Bojслав*, *Hněvsa* : *Bořihněv*. První složku lze spojit jak se stsl. *treba* ‚vhodnost, potřeba, obět‘, tak se stč. *třebít* ‚třít, roden, lichten‘ (HŠ II, 609 – 610).

72. **Třebelovice** – obec 7 km vých. od Jemnice; 1365: *Trziebolowicz*; 1417: *villam Trzebelowicz*; utvořeno z hypokoristika **Třebol* či **Třebel*, které vzniklo zkrácením původně asi složeného OJ (HŠ II, 610).

73. **Třebenice** – obec 7 km ssz. od Hrotovic; 1615: *ves Trebenicz*; východiskem je zřejmě OJ **Třeben*, patrně hyporistikon k některému ze složených OJ s první složkou *třebo-* (HŠ II, 610).

74. **Třebětice** (1) – obec 4,5 km zjz. od Holešova; 1339: *Trebetitz*; 1408: v *Třebětících* (HŠ II, 610 – 611).

75. **Třebětice** (2) – obec 5 km sz. od Jemnice; 1356: *de Trebyeticz, in Trziebieticz*; základem je OJ *Třeb'ata* < **Třebeta*, jež představuje hypokoristikon ze složeného OJ s první složkou *třebo-* (HŠ II, 611).

76. **Třebětín** (1) – obec 9,5 km sz. od Boskovic, nyní část obce Letovice; 1418: *in Trzebetyn*; 1481: v *Trzebietinie*;

77. **Třebětín** (2) – zaniklá obec u Chlébského na Tišnovsku; 1385: *villam desertam Trzeweczyn*; utvořeno posesivní příponou *-ín* od OJ *Třeb'ata*, jež stojí u původu MJ *Třebětice*.

78. **Třebíč** – město na Jihlavsku; 1104: *in media silva Trebecensi*; 1160: *abbatis de Trebeitsch*; 1174: *abbas de Trebeic*; MJ znělo původně **Třebeč*, což by mělo být OJ (hypokoristikon) *Třebek*, rozšířené posesivní příponou **-jъ*, podobně v předhůří Vysočiny Běleč, Jeneč, Telč. Pro apelativum **třebež* ‚vytříbený = vymýcený les‘ hovoří jen doklad z r. 1255 *Trebez* (HŠ II, 611 – 612).

79. **Třebochovice** – zaniklá obec kdesi na západní Moravě; *Trebonchovici*; původní podobu jména **Třeboňkovic* tvořilo OJ **Třeboněk* či **Třeboňka* (→ *Třeboň*) a přípona *-ovice* (HŠ II, 613).

80. **Třebochyně** – zaniklá obec z panství úsovského při potoku tekoucím do Mladoňova; 1457: *do Třebochně*; 1555: *les na místě pusté vsi Třebochyně*; utvořeno posesivní příponou *-yně* od hypokoristika *Třeboch* (HŠ II, 613).

81. **Třebom** – obec 15,5 km sv. od Opavy; 1349: *Tryboum*; 1377: *mit Treboum*; 1473: *ves Trzebom*; utvořeno posesivní příponou **-jъ* od OJ **Třebom*, které představuje participium prez. pas. ke slovesu *třebiti* ‚tříbit, lichten‘, srov. OJ *Střěhom* : *střieci*, nebo jde o hypokoristické krácení z dvoučlenných OJ typu *Třebomysl*, srov. *Ratimír* → *Ratim*, *Tuchomysl* → *Tuchom* (HŠ II, 613).

82. **Třebomyslice** – dnes část Žatčan, dříve samostatná obec 10,5 km od Židlochovic; 1848: *Třebomislitz*; založeny r. 1788 parcelací žatčanského dvora. Pojmenována podle hejtmana Dubského z Třebomyslic u Horažďovic (HŠ II, 613 – 614).

83. **Třebová Moravská** – město na Olomoucku; 1234: *pro loco, qui vocatur Trebow*; 1267: *de Tribouia*; 1270: *provincia Tribouiensis*; 1280: *in Tribouia Morauiensis*; nelze rozhodnout, zda MJ je utvořeno posesivní příponou *-ov* k OJ **Třeb(a)*, jež vzniklo hypokoristickým krácením některého z dvoučlenných OJ s první

složkou *třebo-*, nebo jde o jmennou podobu adj. *třebový* = ‚vymýcený‘. Tak je možno uvažovat i o říčce *Třebůvce* jako zdroji MJ, pokud byla pojmenována podle vymýceného okolí (HŠ II, 614).

84. *Třebovice* – obec 7 km sv. od Klimkovic, od r. 1957 součást Ostravy; 1430: z *Trzebowicz*; 1431: *od Trzebowicze*; jde o substantivizaci adj. *třebová* jako *pravice* → *pravá*; na původní sémantiku ukazují geograficky blízka MJ *Polom* a *Poruba* (HŠ II, 615).

§3. Základ **třeb-* se v Čechách objevuje též s prefixem *ne-*:

85. *Netřeb(a)* (1) – hrad u Kanic 8 km ssv. od Kdyně; 1404: *na Netřeb(u)*; Profous vysvětluje MJ z OJ *Netřeba*, které se objevuje kolem r. 1400 v podobě *Netryeba*, srov. slk. apelativum *netreba* ‚nepotřebný člověk‘ (P III, 216 – 217).

86. *Netřeba* (2) – obec 5 km vých. od Kutné Hory; 1787: *Netržeb* (P III, 216 – 217).

87. *Netřeba* (3) – obec 10 km jjz. od Mělníka; 1606: *za Netržeby* (P III, 216 – 217).

88. *Netřeba* (4) – obec 7,5 km vých. od Opočna, rozptýlena mezi lesy; 1597: *vsí Netržeby* (P III, 217). Stejně dobře může jít o *netříbené*, tj. nevymýcené místo (Svoboda 1964, 89).

89. *Netřebice* (1) – obec 10 km vjv. od Českého Krumlova; 1363: *in Netrebitz* (P III, 217).

90. *Netřebice* (2) – obec 8 km vsv. od Nymburka; 1186: *villam Netribitz*; ves lidí Netřebových (P III, 217).

91. *Netřeby* (1) – obec 5,5 km sz. od Litomyšle; 1789: *Netržeby* (P III, 217).

92. *Netřeby* (2) – obec 5 km ssv. od Unhoště; 1845: *Netřeb, Netřeba*; osada Netřebů či netřebů (P III, 217).

§4. Předložené výklady českých, moravských a slezských toponym, vycházející převážně z Profouse nebo Hosáka & Šrámka, mohou být shrnuty do následující tabulky:

zdrojové vlastní jméno či apelativum (*stč.)	derivační sufix či prefix (příklady)
OJ <i>Třeba</i>	-ín (26, 27, 28), -ov (54), -ova (54, 55, 56, 83), -ov+ař+ov (70), -ov+ice (58, 69, 84), -ov+ina (61), -ov+ja (62); srov. také 12; ne- (85, 86, 87, 88), ne- ... pl. -y (91, 92), ne- ... -ice (89, 90)
OJ <i>Třeban</i>	*-j _b (1), *-j _b +k (2), -ice (3)
OJ <i>Třeben</i>	-ice (13, 14, 73)
OJ <i>Třebon</i>	*-j _b (0), *-j _b +ek+ovice (79), -ice (45), -ín (46, 47)
OJ <i>Třebun</i>	*-j _b (53)

zdrojové vlastní jméno či apelativum (*stč.)	derivační sufix či prefix (příklady)
OJ <i>Třebna</i>	-ice (35, 36), ?* <i>Třebna</i> → <i>Třebnice</i> → <i>Třebsko</i> (64)
OJ <i>Třeb'ata</i> < *-ęta	-ice (74, 75), -ín (22, 77, 78)
OJ <i>Třebota</i>	*-jb (40), -ov (51), -ov+ice (52)
OJ <i>Třebyta</i>	-ina (69)
OJ <i>Třeběja</i>	(32)
OJ <i>Třebek</i>	-ice (4, 5), *-jb (6, 78), *-jb+ko (7), -ov (34)
OJ <i>Třebik</i>	*-jb (23)
OJ <i>Třebok</i>	-ov (43)
OJ <i>Třebel</i>	-ice (10, 11), *-jb (9), -ovice (72)
OJ <i>Třebeš</i>	*-jb (16), -ice (17, 18, 19), -ov (20, 21)
OJ <i>Třebiech/š</i>	-ov (30), -ovice (25)
OJ <i>Třeboch/š</i>	-ovice (8), -nice (50), -yně (80)
OJ <i>Třebuch/š</i>	-en/-na (68), -ice (49, 65, 66, 67), -ka (29)
OJ <i>Třebosa</i>	-ín (63, 71)
OJ <i>Třebid</i>	*-jb (33)
MJ <i>Třebišťe</i>	(31)
OJ <i>Třebom</i>	part. prez. pas. od <i>třebiti</i> čistit (81)
OJ <i>Třebosta</i>	-ovice (15)
OJ <i>Třebihost</i>	*-jb (24)
OJ <i>Třebohost</i>	-ice (41, 42)
OJ <i>Třebobud</i>	*-jb (39)
OJ <i>Třebomysl</i>	-ice (44, 82)
OJ <i>Třeborad</i>	-ice (48)
OJ <i>Třebouch</i>	*-jb (37, 38)
OJ <i>Třeboviet</i>	-ice (57)

§5. Tentýž základ je znám také na Slovensku (*Ter*^o v nejstarších zápisech prozrazuje maďarské prostřednictví, neboť maďarština nezná skupiny souhlásek v anlautu):

Trebašovice – 1338: *Tereboch*, dnes část obce Malé Ostratice (LMŠ 306).

Trebatice – 1113: *Trebeta* (LMŠ 306).

Trebeřovce – 1246: *Trebedid* (LMŠ 306).

Trebichava – 1396: *Trebichava* (LMŠ 306).

Trebišov – 1254: *Terebes*, *castrum Parys*; 1296: *Terebes*; hypokoristikon *Trebiš* bylo rozšířeno posesivní příponou -ov (LMŠ 306).

Trebostovo – 1262: *Treboztou* (LMŠ 306; Šmilauer 1932, 60, 326: *riuulus Treboztou*).

Trebušovce – 1247: *Trebogoch*, 1260: *Trebogost* (LMŠ 306).

Vedle sídelních jmen sem patří i horský celek nacházející se severovýchodně od Nítry, zvaný

Tríbeč – 1113: *silva Trebisc*. V případě horského útvaru, už v prvním dokladu spojovaném s lesem, je více než pravděpodobná přímá souvislost s psl. slovesem **trěbiti* ‚čistit, mýtit‘ (LMŠ 307).

§6. Z přehledu v §4 je zřejmé, že zejména Profous hledal objasnění analyzovaných toponym především v osobních jménech, nejčastěji hypokoristicky zkrácených z původně dvoučlenných složenin. Nezkrácená kompozita se v toponymech objevují také, vesměs s první složkou *třebo-* (*třebi-*): *Třebihost & Třebohost, Třebobud, Třebomysl, Třeborad, Třebouch, Třeboviet*, srov. též pol. OJ *Trzebiestaw, Trzebostaw, Trzebiemir*, sln. OJ *Trebebor, Trebego(j), Trebibrat, Trebemer, Trebižnec* (Svoboda 1964, 89). Zdroj v podobě primárního MJ explicitně předpokládá jen v případě *Třebišť*. Nicméně hned u prvního toponyma na *třeb* vyslovuje předpoklad, že v onymickém materiálu se skrývají nejméně tři homonymické základy, které se objevují ve stsl. 1) *trěba* ‚vhodnost, potřeba‘; 2) stsl. *trěba* ‚obět‘; 3) csl. *trěbiti* ‚purgare‘, v dalších sl. jazycích také ‚mýtit, klestit‘ (P IV, 353). Šmilauer (1963, 463) shromáždil příklady ilustrující přítomnost kořene **terb-* ve všech slovanských jazycích, včetně jeho toponymických derivátů (slk. příklad podle LMŠ 307):

primární sloveso a jeho významy	toponyma
bulh. <i>trěbja</i> ‚reuten, roden; reinigen; vernichten‘	<i>Trebeža</i>
maked. (<i>is</i>) <i>trebja</i> ‚reuten, roden; enthülsen; vernichten‘	<i>Trebeništa</i>
ř. sl.	Τρέμπενον
sch. <i>trijèbiti & trébiti</i> ‚reinigen, putzen; enthülsen‘	<i>Trebež</i>
sln. <i>trebíti</i> ‚reuten, roden; reinigen, putzen‘	<i>Trebnik</i>
slk. <i>cibriť</i> ‚sichten, sieben‘	<i>Tríbeč</i>
č. <i>tříbiti</i> ‚sichten, sieben‘	<i>Třebišť</i>
hluž. <i>trjebić</i> ‚reuten, roden; reinigen, putzen; kastrieren‘	<i>Trjebjeńca – Steindörfel</i>
dluž. * <i>trjebiš</i> ‚reuten, roden; reinigen, putzen; kastrieren‘	<i>Trjebejce – Trebendorf</i>
stluž.	* <i>Trebež – Triebes</i>
plb. / pomoř.	* <i>Trebnica – Trebnitz</i>
pol. <i>trzebić</i> ‚reuten, roden; reinigen, putzen; kastrieren; vernichten‘	<i>Trzebawa</i>

primární sloveso a jeho významy	toponyma
ukr. <i>terébyty</i> ,ethülsen‘	<i>Terebka</i>
blr. <i>cerebíc</i> ,reuten, roden; reinigen, putzen; (Flachs) fechsen‘	
r. <i>terebít’</i> ,(Flachs) fechsen; knüllen, reiben‘	<i>Terebišče</i>

§7. Etymologie na slovanské půdě vychází ze tří homonymních základů, které definoval už Profous (viz §6). Představme si stsl./csl. doklady s podrobnější sémantickou dokumentací a dalšími slovanskými paralelami:

(1) stsl. *trěba* ,potřeba, nutnost; užitečnost, vhodnost‘, odtud *trěbě jestь* ,je třeba, opus est‘, *trěbь* ,potřebný, nutný; vhodný, užitečný; blízký, důvěrný‘, *trěbovati* ,potřebovat, užívat, žádat, přát si‘, *trěbovanije* ,potřeba; užívání; nouze; dílo, záležitosti‘ (SJS IV, 507 – 512); dále bulh. *trjáb(v)a*, *trjabe*, maked. *treba*, sch. *tr`èba*, *trijèba* : *tr`èbati*, sln. *trę`ba* : *trbati*, slk. *treba* : *potrebovať*, č. *třeba* : *potřebovat*, hluž., dluž. *trjeba*, kašub. *třeba*; vsl. paralely jako r. *trěbovat’* jsou zřejmě převzaty z csl. (Snoj 2003, 779; Machek 1968, 656; Schuster-Šewc 1527 – 1528).

(2) stsl. *trěba* ,oběť, obětní dar, obětní bohoslužba‘, *trěbišče* ,obětiště, oltářní místo; oltář; chrám‘, *trěbovati* ,přinášet oběť‘, (SJS IV, 507 – 512), srov. str. *tereaba* ,oběť‘ (Vasmer IV, 45);

(3) stsl. *istrěbiti* ,vyčistit‘, csl. *trěbiti* ,purgare‘ (Miklosich 1862 – 1865, 1010); další sl. paralely viz Šmilauer výše (§6), plus např. sln. *tréba* ,Säuberung‘ (Schuster-Šewc 1529).

§8. Etymon (1) je slučitelný s gót. *þaurban* ,potřebovat; muset‘, *þarbs* ,nutný, potřebný‘ (Machek 1968, 656), ale interní germánská evidence svědčí spíše o tom, že *-b-* pochází z **-f-* v souladu s Vernerovým zákonem a germánský slovesný kořen **þurf-/þarf-* bývá častěji spojován se sl. **þrþēti* ,trpět‘, **torpiti* ,trápit‘ (Machek 1968, 653).

Psl. **terba* ,oběť‘ zřejmě představovalo ,očistnou oběť‘, a je tak spřízněno s psl. **terbiti* ,čistit‘, **terba* ,čištění‘ (Snoj 2003, 779). Machek (1968, 657) předpokládá, že význam ,čistit les‘ je zde primární. Z tohoto pohledu přistupuje k slovanskému etymonu (3) Meringer (1905 – 1906, 215 – 218) a také Mann (1984 – 1987, 1421), když jej spojují s označením lidských obydlí z trámů a spřízněnými pojmy v jazycích baltských, germánských, keltských, italských a lusitanštině:

Balt.: lit. *trobà* ,dům, stavení, selská světnice‘, lot. *trāba* ,stavení, domek‘, prus. MJ *Troben* < **trābā*, kde kořenový vokál představuje zřejmě sekundární dloužení z balt. **-a-* < **-o-*, snad v souladu s Winterovým & Kortlandtovým zákonem (NIL 705); stupeň **-ē-* se možná objevuje v lot. *viēntrēb* ,samotný, sám pro sebe‘, kde první složka znamená ,jeden‘ (Fraenkel 1127).

Germ. **þurpaⁿ* > gót. *þaurp* ,pole‘, stsev. *þorp* ,dvůr, selský dům; obec; mohyla‘, stang. *ðorp*, *ðrop* ,statek, dvůr, ves‘, stfrís. *therp* & *thorp*, stsas. *thorp*, sthn. *dorf*

,dvorec, selský dvůr, ves‘; dále **bropa*ⁿ > stsev. *brep* ‚podklad ze země, na němž se staví plot; podlaha z latí, galerie‘, *brepī* ‚zvýšené podlaží‘, vedle *brafni* & *pref* ‚hůl, trám, břevno, kláda‘, stang. *drepa* m. ‚klenba‘, srov. ang. *terp*, stfrís. *berp* ‚vesnice‘ (de Vries 1962, 617, 621; Orel 2003, 430).

Kelt.: stir. *treb* f. ‚bydliště, obydlí, farma, statek‘ (**treb-ā*), pl. *a treba* ‚jejich domy‘, také ‚rodina, rod, kmen‘, denom. sloveso *trebaid* ‚pěstuje, obdělává (pole); bydlí‘, s prefixem **ad-*: *ad-treba* ‚bydlí‘, 1. sg. prez. *atreba*; stvelš., stbret. *treb*, střvelš. *treff* f. (též m.) ‚dvorec, ves‘, velš. *treff* id., střvelš. *tre* ‚bydliště‘, v toponymech *Tre-* ‚bydliště, víska‘, také ‚obec‘, *a-dref* ‚do domu‘ = korn. *adra* ‚venku‘, bret. *adré* ‚vzadu‘, vedle korn. *tre-*, střbret. *treff* ‚urbs‘ (Catholicon), stbret. *trebou* gl. ‚turmae‘ oddíly, tlupy‘, střbret. *treuat* ‚žně‘ = korn. *trevas* a moderní bret. *trevidic* ‚obdělané pole‘ = stkorn. *treuedic* gl. ‚rusticus‘. Nazální extenzi **treb-no-/-nā-* představuje střvelš. *trefn* m./f. ‚prostor, dům, řád‘, adj. na **-ro-/*-rā-* lze identifikovat ve stir. *trebar* ‚majetný, rozvázný, chytrý‘. Případné kontinuanty v kontinentálních keltských jazycích lze najít v galském etnonymu *Atrebates* (~ stir. *atrab* n. ‚bydliště, vlastnictví‘) a dalších vlastních jménech jako je galské toponymum *Ambi-trebius* (*pagus*), theonymum (v dat.) *Con-trebi*, plus keltiberské etnonymum *Ar(r)o-trebae*, a toponymum *Con-trebia* (Vendryes 1959, A-102 & 1978, T-128; Schmidt 1957, 125, 134; Delamarre 2001, 253 – 254; NIL 705). Slovesný základ **treb-* pokračuje i na románské půdě: stprov. *trevar*, prov. *treva* ‚bydlet‘ (Meyer-Lübke 1935, s. 737).

Lusit.: theonyma *Trebo-pala*, *Treba-rune* (Witczak 2005, 250 – 251, 360).

Ital.: osk. subst. v ak. sg. *tríúbúm*, τρειβ[ωμ], abl. sg. *tríbud* ‚dům‘ < **trēb-* a složenina *trí(i)barakavúm* ‚budovat, stavět‘ (**trēb-ark-* ‚stavitel domů‘: lat. *arcēre* ‚ochránit, opatrovat, hlídat‘), srov. také nom. sg. *tríbarakkiuf* ‚budova, stavba‘ (**trēb-ark-yōn-s*), jsou utvořeny od slovesného kořene **treb-* ‚bydlet‘, který se objevuje v umb. 3. sg. prez. *trebeit* ‚zdržuje se, prodlévá, zůstává‘ a subst. v abl. sg. *tremnu* ‚bouda, chatrč‘, jež bývá odvozováno z **treb-no-*. Patřit sem může též stital. MJ *Trebula* spolu s umb. slovem *treblano*, jímž se označovala městská brána v Iguviích, centru Umbrie (Untermann 2000, 761 – 766). Starý spor, zda stejného původu je i lat. *trabs* a *trabēs* ‚trám, břevno‘, řeší Schrijver (1991, 376, 481 – 482) kladně na základě rekonstrukce italského paradigmatu **trēb(s)*, gen. sg. **trabes* < **t3b-es*. Významově blíže pak stojí *taberna* ‚bouda, obytná místnost‘, pro něž se předpokládá disimilace z **traberna* (Pokorny 1959, 1090). Naopak, Schrijver odmítá souvislost s ř. pl. τέρραμνα, τέρεμνα ‚dům‘, v němž vidí dědictví předřeckého substrátu.

Rozšíření jednotlivých derivátů a ablautových stupňů kořene **treb-* shrnuje následující tabulka:

kmen	* <i>treb-</i> vb.	* <i>treb-</i> o/ <i>ā-</i>	* <i>treb-</i> y <i>ā-</i>	* <i>treb</i> -o/ <i>ā-</i>	* <i>treb-</i> ro/ <i>ā-</i>	* <i>treb-</i> el <i>ā-</i>	* <i>t3b-</i>	* <i>trēb-</i>	* <i>tr[o]</i> b-
balt.								+?	+
germ.		+		+			+		
kelt.	+	+	+	+	+				
lusit.		+							
ital.	+			+		+	+	+	

Slovanské sloveso **terbiti* s pravděpodobným původním významem ‚mýtít, čistit les‘ lze spojit s analyzovanou baltsko-germánsko-keltsko-lusitansko-italickou izoglosou nejen na úrovni kořenové (Benvenistova báze I *CeCC-* oproti bázi II *CCeC-*), ale též v rovině sémantické. Vymýcení lesa představovalo téměř vždy podmínku nutnou při zakládání vesnic či polí. Takto získané klády posloužily jako materiál pro zbudování obytných i hospodářských budov, jak lze vyčíst z etymologické souvislosti mezi lat. *trabs* ‚trám, břevno‘ a *taberna* ‚bouda, obytná místnost‘ nebo stsev. *pref* ‚trám, břevno, kláda, hůl‘ oproti stfrís. *perp* ‚vesnice‘. V tomto smyslu lze plně akceptovat starou Meringerovu ideu. Je však legitimní ptát se, zda se za vlastními jmény diskutovanými v §§1 – 6 nemůže skrývat i kořen **tr»b-* s významem bližším k sémantickému okruhu ‚bydliště‘, který je typický pro západoindoevropské jazyky. Nejslibnější materiál poskytují dvoučlenná složená jména typu *Třebihost* & *Třebohost*, *Třebobud*, *Třebomysl*, *Třeborad*, *Třebouch*, *Třeboviet*, srov. též pol. OJ *Trzebiestaw*, jež byla zmiňována už výše (§6). Připustíme-li existenci psl. slova **trēba* s hypotetickým významem ‚ves, obecina‘, lze snadno interpretovat většinu těchto antroponym: **Trēbi-gostb* & **Trēbo-gostb* ‚host ve vsi‘, **Trēbo-budb* ‚ten, kdo ves zbudoval‘ spíše, než ‚ten, kdo ves povzbudil‘ (Svoboda 1964, 72), **Trēbo-radb* ‚ten, kdo se o ves stará‘ (Svoboda 1964, 83), podobně snad také *Trzebiestaw* (‚slavný ve vsi‘), *Třebomysl* (srov. Svoboda 1964, 81), *Třebovět* (‚ten, kdo za ves mluví‘: psl. **větiti* ‚mluvit‘ – viz Svoboda 1964, 91). Je-li tato úvaha správná, pak většina osobních jmen, resp. hypokoristik, která se stala zdrojem pojmenování českých, moravských a slezských toponym na *třeb-*, může skrývat právě toto ztracené apelativum, jež z oběhu vyřadilo jedno z homonym s významem bud‘ ‚čištění, mýcení‘ nebo ‚potřeba‘.

Zkratky

ang. anglický, balt. baltský, blr. běloruský, bret. bretonský, bulh. bulharský, csl. církevněslovanský, č. český, d- dolno-, frís. fríský, gal. galský, germ. germánský, gót. gótský, h- horno-, hn. hornoněmecký, ir. irský, ital. italský, j jižní, kašub. kašubský, kelt. keltský, korn. kornský, lat. latinský, lit. litevský, lot. lotyšský, lusit. lusitanský, luž. lužický, maked. makedonský, MJ místní jméno, OJ osobní jméno, osk. oskický, plb. polabský, pol. polský, pomoř. pomořanský, prov. provensálský, prus. pruský, psl.

praslovanský, r. ruský, ř. řecký, s severní, sas. saský, sev. severský, sch. srbochorvatský, sl. slovanský, slk. slovenský, sln. slovinský, st- staro-, stsl. staroslověnský, stř- středo-, ukr. ukrajinský, umb. umberský, v východní, velš. velšský, z západní.

Literatura:

- X. Delamarre, *Dictionnaire de la langue gauloise*, Paris 2001.
- E. Fraenkel, *Litauisches etymologisches Wörterbuch*, I – II, Göttingen – Heidelberg 1962 – 1965.
- HŠ = L. Hosák – R. Šrámek, *Místní jména na Moravě a ve Slezsku*, I – II, Praha 1970 – 1980.
- LMŠ = I. Lutterer – M. Majtán – R. Šrámek, *Zeměpisná jména Československa*, Praha 1982.
- V. Machek, *Etymologický slovník jazyka českého*, 2. vyd., Praha 1968.
- J. Malenínská, *K zaniklým apelativům v toponymii Čech*. In: L. Olivová-Nezbedová – M. Knappová – J. Malenínská – J. Matúšová, *Pomístní jména v Čechách. O čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest*, Praha 1995, s. 169 – 201.
- S. Mann, *An Indo-European Comparative Dictionary*, Hamburg 1984 – 1987.
- R. Meringer, *Wörter und Sachen III. Indogermanische Forschungen* 18, 1905 – 1906, s. 204 – 296.
- W. Meyer-Lübke, *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg 1935.
- F. von Miklosich, *Lexicon Palaeoslovenico-Graeco-Latinum*, Wien 1862 – 1865.
- NIL = *Nomina im indogermanischen Lexikon*, D. S. Wodtko – B. Irslinger, C. Schneider, Heidelberg 2008.
- V. Orel, *A Handbook of Germanic Etymology*. Leiden – Boston 2003.
- P = A. Profous, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny I – IV*, Praha 1947 – 1957 (IV. díl ve spolupráci s J. Svobodou).
- J. Pleskalová, *Tvoření nejstarších českých osobních jmen*, Brno 1998.
- J. Pokorny, *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*. Bern – München 1959.
- S = A. Sedláček, *Snůška starých jmen, jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy*, Praha 1920.
- K. H. Schmidt, *Die Komposition in gallischen Personennamen*, *Zeitschrift für celtische Philologie* 26, 1957, s. 33 – 301.
- P. Schrijver, *The Reflexes of the Proto-Indo-European Laryngeals in Latin*, Amsterdam – Atlanta 1991.
- H. Schuster-Šewc, Heinz, *Historisch-etymologisches Wörterbuch der ober- und niedersorbischen Sprache*, Bd. 3, Bautzen 1985 – 1988.
- E. Schwarz, *Die Ortsnamen der Sudetenländer als Geschichtsquelle*, München – Berlin 1931.
- SJS = *Slovník jazyka staroslověnského*, ed. J. Kurz et al., Praha 1966n.

- M. Snoj, Slovenski etimološki slovar, Ljubljana 2003.
- J. Svoboda, Staročeská osobní jména a naše příjmení, Praha 1964.
- J. Svoboda – V. Šmilauer, Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny, Praha 1960.
- V. Šmilauer, Vodopis starého Slovenska, Bratislava 1932.
- V. Šmilauer, Osídlení Čech ve světle místních jmen, Praha 1960.
- V. Šmilauer, Příručka slovanské toponomastiky, I – II., Praha 1963 – 1964.
- R. Šrámek, Úvod do obecné onomastiky, Brno 1999.
- J. Untermann, Wörterbuch des Oskisch-Umbrischen, Heidelberg 2000.
- M. Vasmer, Russisches etymologisches Wörterbuch. Heidelberg 1950 – 1958; citováno podle ruského překladu O. N. Trubačeva, Etimologičeskij slovar' russkogo jazyka I – IV, Moskva 1986 – 1987.
- J. Vendryes, Lexique étymologique de l'irlandais ancien (A, T – U), Dublin – Paris 1959 – 1978.
- J. de Vries, Altnordisches etymologisches Wörterbuch, Leiden 1962.
- K. T. Witzak, Język i religia Luzytanów. Studium historyczno-porównawcze, Łódź 2005.

Summary

Czech Onymic Base **třěb-* in the Context of Slavic Toponomastics and Indo-European Etymology

In the present study the Czech toponyms consisting of the component **třěb-* are analyzed from the point of view of internal Czech toponymical models. In most of them the hypocoristica shortened from the binary personal names or their derivatives are identified. The remaining place names are derived from appellatives which are usually formed from the Common Slavic verb **terbiti* 'to clear (a forest); to purge'. Finally the attempt to connect it with the Indo-European etymon **treb-* 'to live, settle; beam; house, hut' is discussed.